

Měkkýši (Mollusca) lokality Na Skřivánku v k.ú. Jiřín v okrese Jihlava

Jan Myšák

2024

Měkkýši (Mollusca) lokality Na Skřivánku v k.ú. Jiřín v okrese Jihlava

Mgr. Jan Myšák, Ph.D.

2024

Obsah

1) Úvod	3
2) Metodika	3
3) Charakteristika a poloha lokality	4
4) Výsledky	10
5) Literatura	13
6) Fotodokumentace	14

Řešitel: Mgr. Jan Myšák, Ph.D., e-mail: anczoviczka@seznam.cz

O lokalitu Na Skřivánku pečuje Pozemkový spolek Gallinago při Pobočce České společnosti ornitologické na Vysočině. Lokalita byla vykoupena Českým svazem ochránců přírody v rámci sbírky Místo pro přírodu. Průzkum měkkýšů v roce 2024 realizovala Pobočka České společnosti ornitologické na Vysočině.

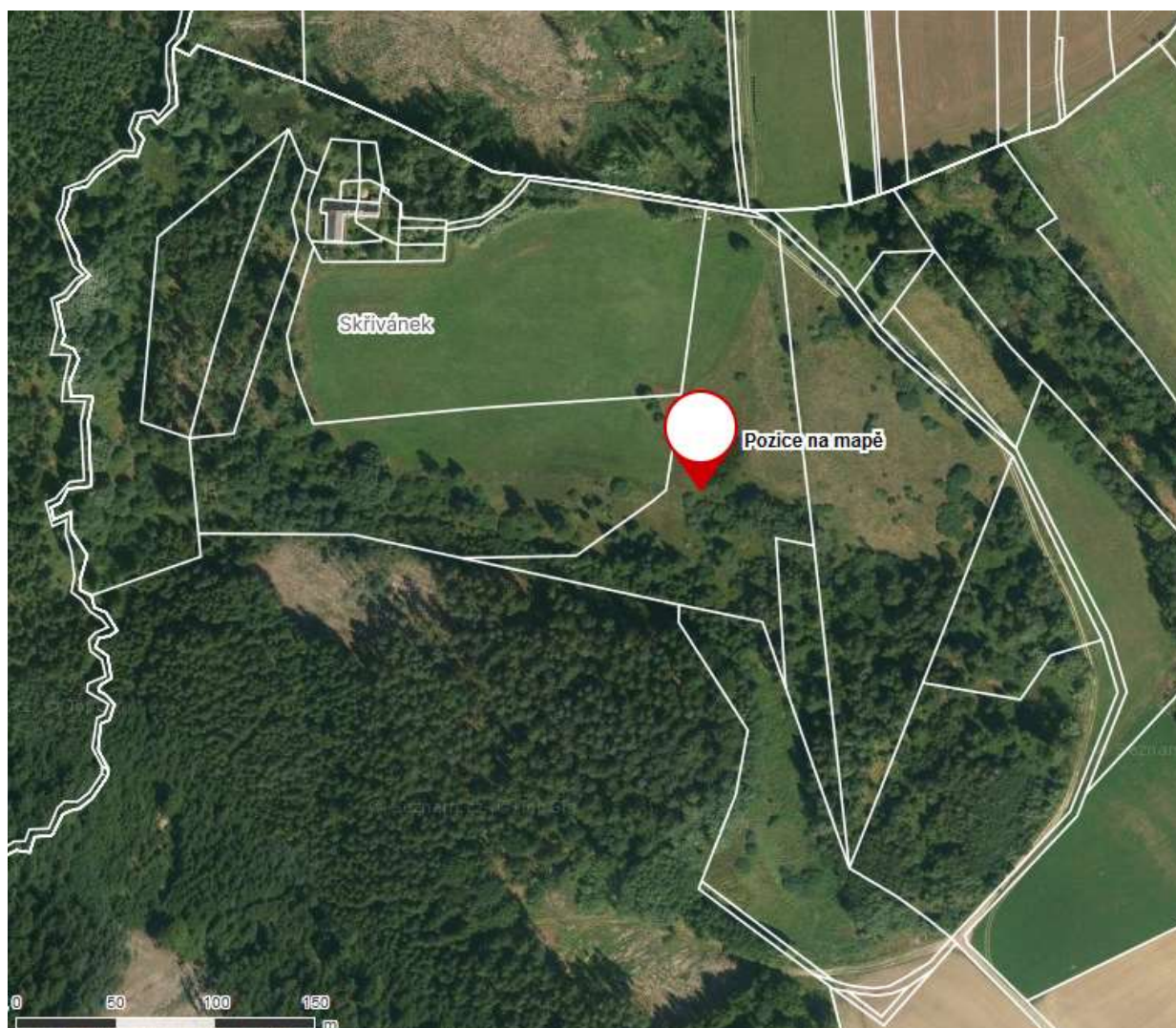
1) Úvod

Lokalita Na Skřivánku leží v centrální části Kraje Vysočina západně od města Jihlavy. Průzkum měkkýšů probíhal za účelem zjištění jejich výskytu na lokalitě a získání podkladů pro péči o zdejší biotopy a případné obnovní zásahy.

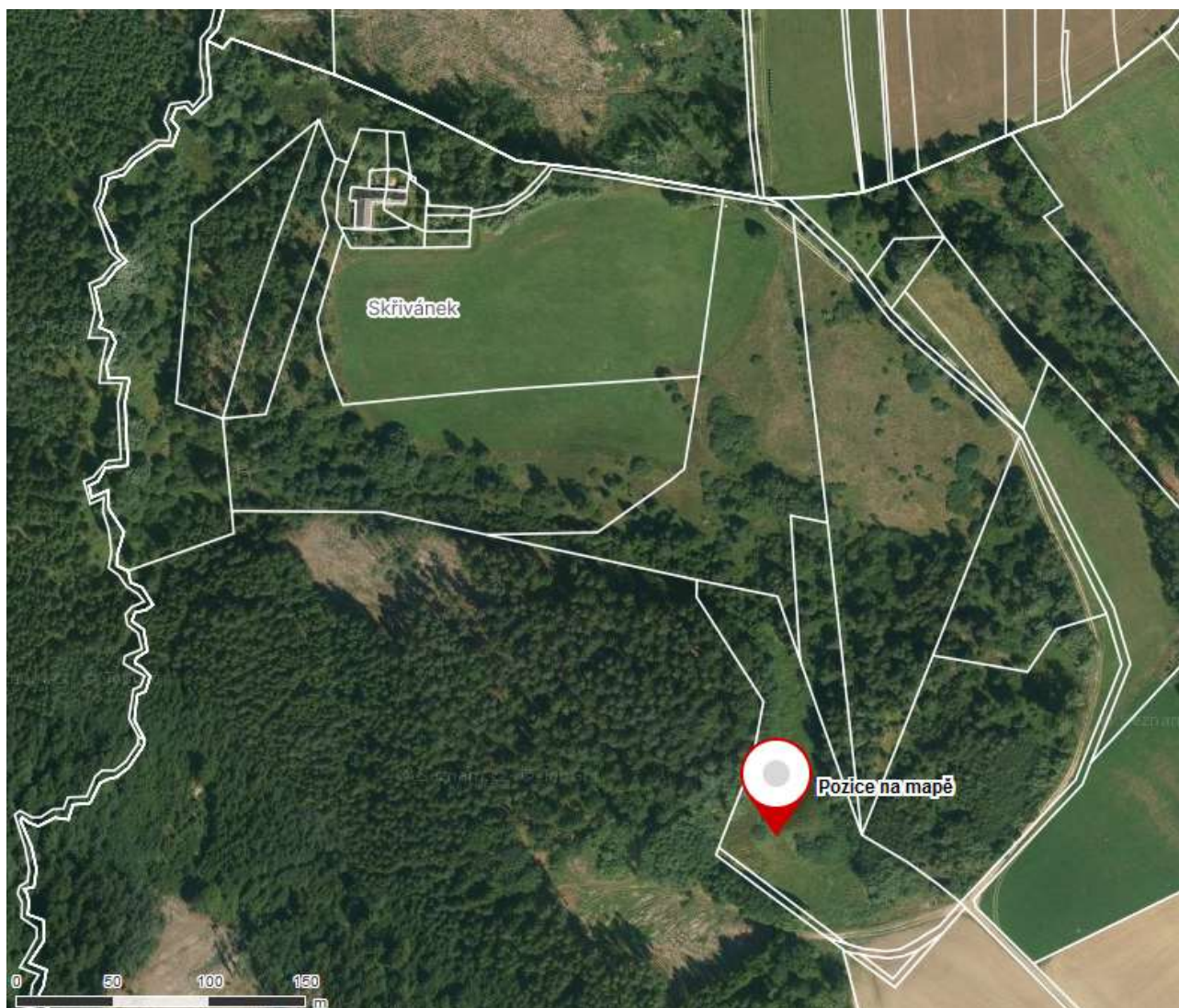
2) Metodika

Průzkum měkkýšů lokality byl proveden 13. 8. 2024. Na lokalitě byly odebrány dva kvantitativní vzorky s využitím metody mokrého prosevu (HORSÁK 2003). Metoda spočívá v odebrání vzorku opadu, vegetace a především mechorostů pomocí kovových hrabiček. Z každé plochy byly odebrány vzorky o objemu přibližně 12 litrů. Vzorek byl následně proplaven za pomoci polokulovitého síta o průměru ok 1 x 1 mm. Proplavený vzorek byl následně na slunci usušen a přebrán. Vzorky byly hodnoceny kvalitativně i kvantitativně, přičemž byly rozlišovány prázdné ulity a jedinci, kteří byli v době sběru živí. Průzkum byl doplněn pochůzkou po lokalitě a kontrolou vhodných substrátů. Použitý systém a nomenklatura je podle HORSÁKA et al. (2013). Kategorie ohrožení jsou podle červeného seznamu bezobratlých ČR (HEJDA et al. 2017).

Obr. 1: Plocha kvantitativního průzkumu č. 1: Degradované vlhčí porosty při JV okraji kulturní louky.

Obr. 2: Plocha kvantitativního průzkumu č. 2: Degradovaný mokřad s dominující vrbinou obecnou.

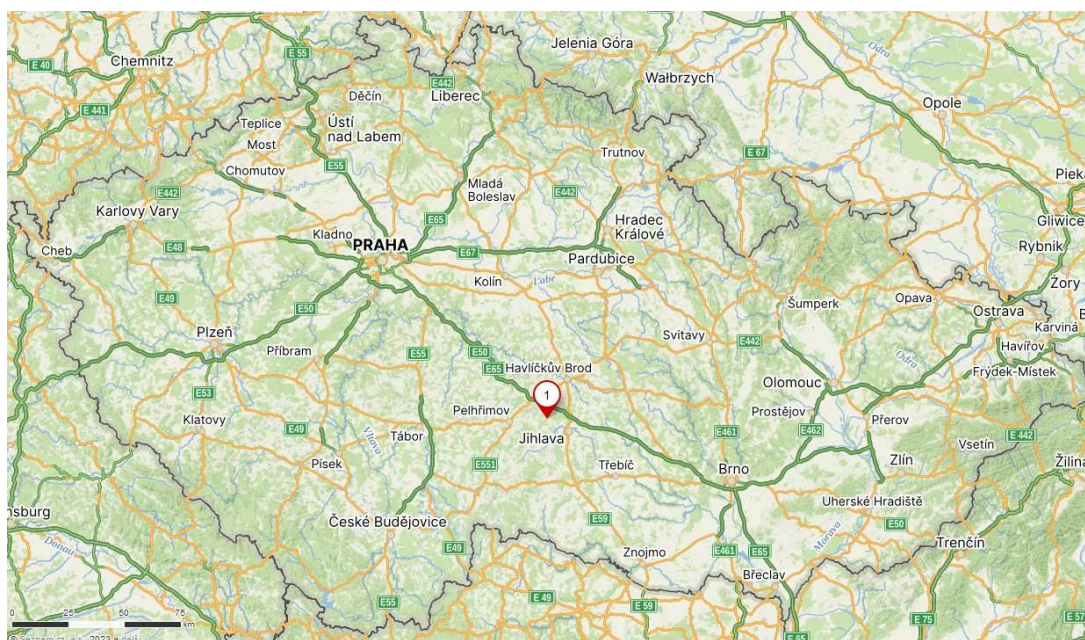

3) Charakteristika a poloha lokality

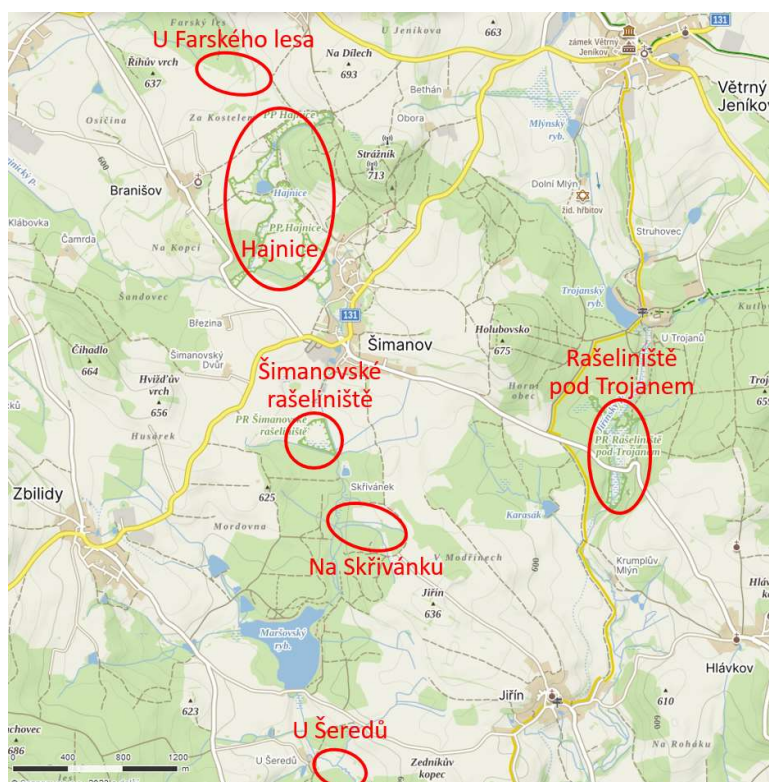
Název:	Na Skřivánku
Kraj:	Kraj Vysočina
Okres:	Jihlava
Obec:	Vyskytná nad Jihlavou
Katastrální území:	Jiřín
Lokalizace:	cca 1,5 km SZ od Jiřína
Výměra:	11 ha
Nadmořská výška:	596 – 613 m n. m.
Mapovací kvadrát:	6558d

Kategorie ochrany: Pouze části jako významné krajinné prvky (VKP) ze zákona (vodní tok, niva, les), v rámci územního systému ekologické stability (ÚSES) lokalitou prochází v jihovýchodní části regionální biokoridor (RBK), na jihozápadě zasahuje svým okrajem lokální biocentrum (LBC) a západním okrajem prochází lokální biokoridor (LBK), v územním plánu jsou některé části vymezeny jako plochy přírodní nebo smíšené přírodní.

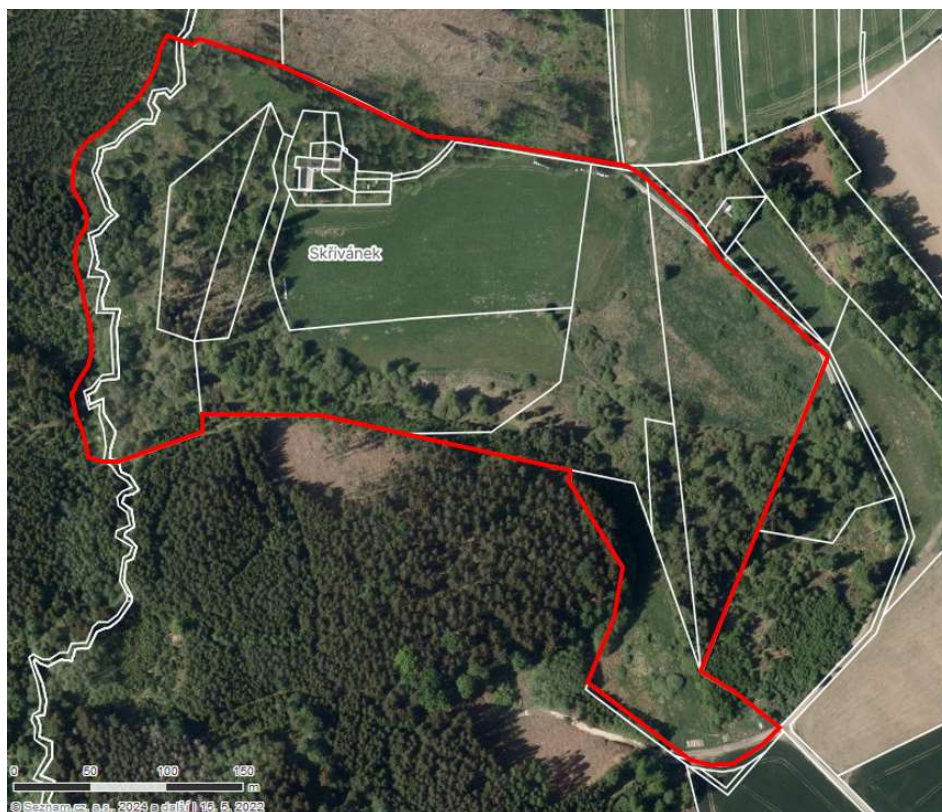
Obr. 3: Orientační poloha lokality v rámci ČR (www.mapy.cz).

Obr. 4: Poloha lokality a znázornění významných rašelinistních lokalit v okolí (www.mapy.cz).

Obr. 5: Vymezení lokality na leteckém snímku (www.mapy.cz).

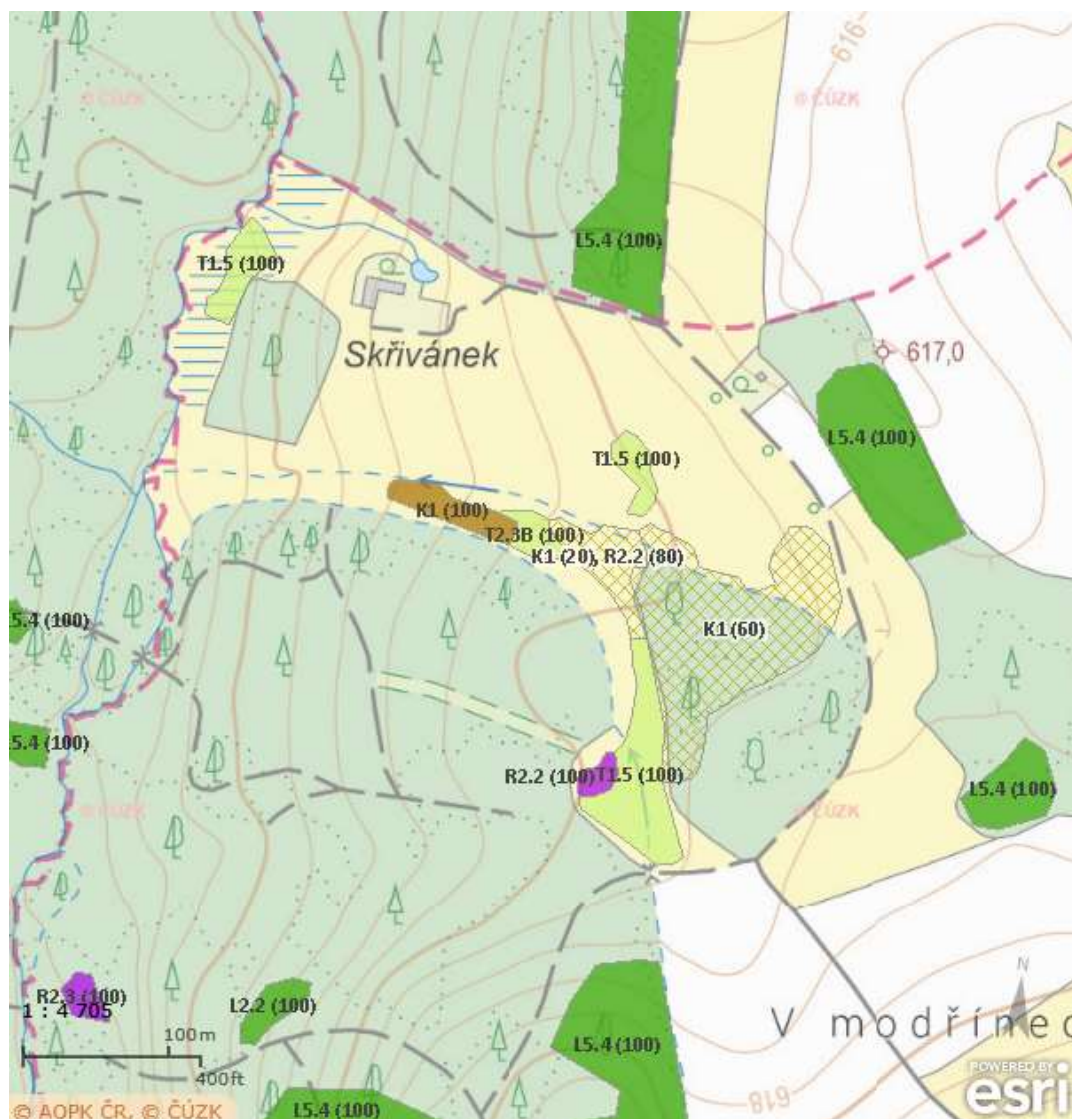

- Klima:** Klimatická oblast mírně teplá, podoblast MT3 (QUITT 1971)
- Geomorfologie:** Soustava: II – Česko-moravská soustava
 Podstava: IIC – Českomoravská vrchovina
 Celek: IIC-1 – Křemešnická vrchovina
 Podcelek: IIC-1D – Humpolecká vrchovina
 Okrsek: IIC-1D-5 – Vyskytenská pahorkatina
 (DEMEK et al. 2006)
- Geologie:** nivní sediment, kamenitý až hlinito-kamenitý sediment, migmatit, granit
 (ČGS 2015)
- Pedologie:** glej fluvický, glej histický, pseudoglej, kambizem oglejená dystická
 (ČGS 2012)
- Biogeografie:** Biogeografická oblast: Kontinentální
 Biogeografická podprovincie: 1 – Hercynská
 Bioregion: 1.46 – Pelhřimovský
 Biochory: 5Do – Podmáčené sníženiny na kyselých horninách 5. v.s.
 5PS – Pahorkatiny na kyselých metamorfitech 5. v.s.
 (CULEK et al. 2005, 2013)
- Fytogeografie:** Fytogeografická oblast: M – Mesofytikum
 Fytogeografický obvod: M1 – České mesofytikum
 Fytogeografický okres: 67 – Českomoravská vrchovina (BÚ ČSAV 1987)
- Potenciální přirozená vegetace:** Biková bučina (*Luzulo-Fagetum*) (NEUHÄUSLOVÁ et al. 1997)
- Přírodní lesní oblast:** 16 – Českomoravská vrchovina (Vyhláška MZe č. 83/1996 Sb.)

Ekosystémová a biotopová charakteristika: Z vegetačního pohledu se jedná o značně degradovaný komplex luční až mokřadní vegetace v různě pokročilém stádiu sukcese. Přírodní společenstva na lokalitě reprezentují vlhké až střídavě vlhké louky a lada, které jsou až na plošně nevelké okraje koseného kulturního porostu dlouhodobě bez péče. V minulosti se pravděpodobně jednalo o mozaiku podhorských a horských smilkových trávníků svazu *Violion caninae*, vlhké pcháčové louky sv. *Calthion palustris* a mírně kyselá rašeliniště a rašelinné louky sv. *Caricion canescenti-nigrae*. Aktuálně se na lokalitě nacházejí jen v různé míře degradované porosty sv. *Violion caninae* a sv. *Calthion palustris* z větší části zarostlé mokřadními vrbinami sv. *Salicion cinereae* a náletem dřevin. Také zdejší lesní porosty mají víceméně kulturní charakter, jsou z části odtěžené a tvoří je porosty různých druhů dřevin (EKRTOVÁ 2024). V rámci Mapování biotopů ČR (HÁRTEL et al. 2009) a jeho aktualizací zde byly vymapovány některé ohrožené přírodní biotopy (viz obr. 6), přičemž aktuální hodnocení v roce 2024 již nepotvrdilo přítomnost biotopu Nevápnitá mechová slatiniště (R2.2), neboť tyto plochy již značně podlehly degradaci (viz obr. 7, EKRTOVÁ 2024).

Obr. 6: Přírodní biotopy na lokalitě a v jejím okolí vymapované v letech 2007–2023 (webgis.nature.cz). V závorce je uvedena kategorie ohrožení podle Červeného seznamu biotopů ČR (CHYTRÝ 2020).

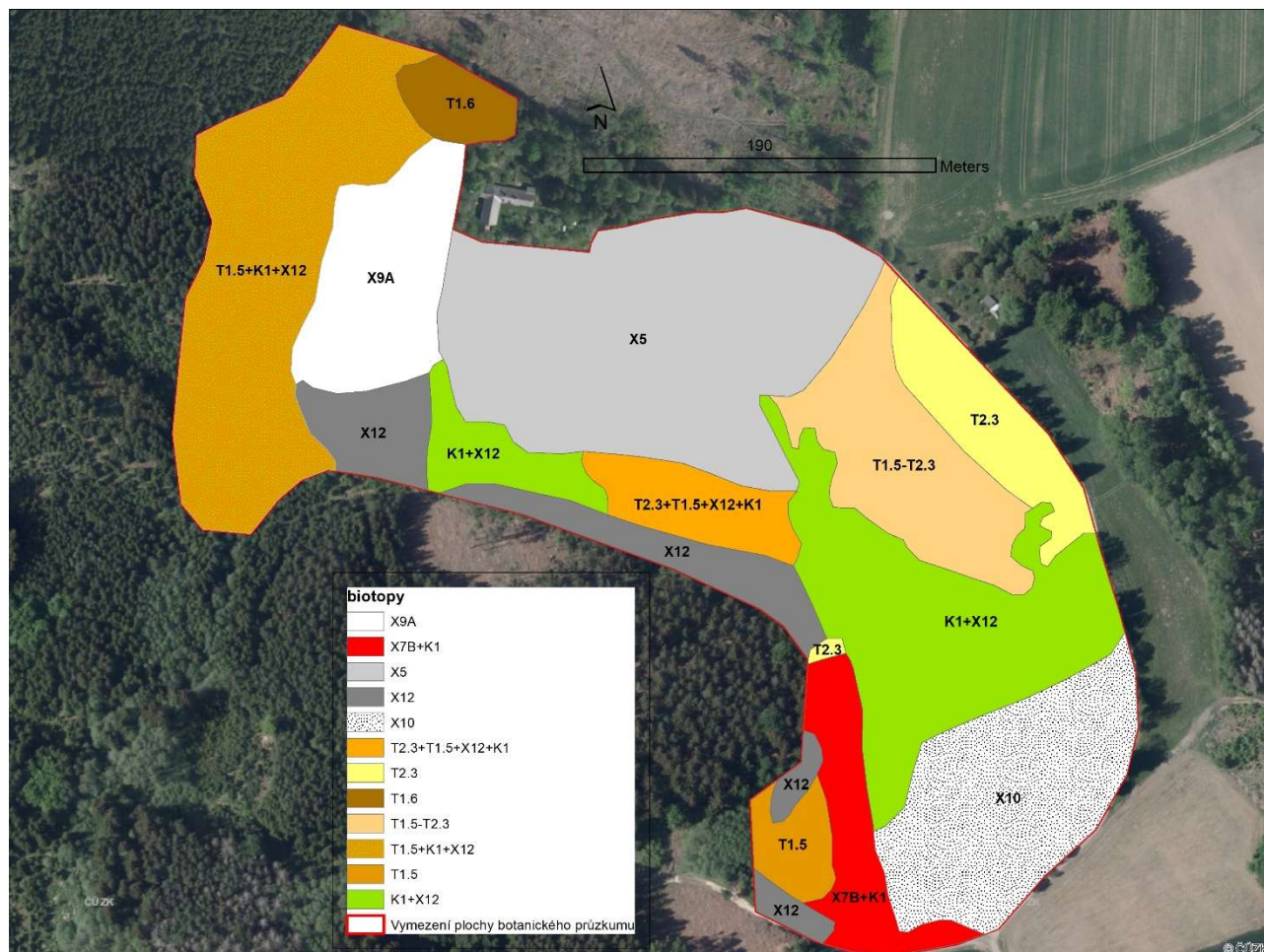
- R2.2 – Nevápnitá mechová slatiniště [VU]
- R2.3 – Přečtová rašeliniště [EN] (okolí lokality)
- K1 – Mokřadní vrby [VU]
- T1.5 – Vlhké pcháčové louky [NT]
- T2.3B – Podhorské a horské smilkové trávníky bez výskytu jalovce obecného (*Juniperus communis*) [NT]
- L2.2 – Údolní jasanovo-olšové luhy [NT] (okolí lokality)
- L5.4 – Acidofilní bučiny [LC] (okolí lokality)

Obř. 7: Biotopy na lokalitě vymapované v roce 2024 (EKRTOVÁ 2024).

V závorce je uvedena kategorie ohrožení podle Červeného seznamu biotopů ČR (CHYTRÝ 2020).

- K1 – Mokřadní vrbiny [VU]
- T1.5 – Vlhké pcháčové louky [NT]
- T1.6 – Vlhká tužebníková lada [NT]
- T2.3 – Podhorské a horské smilkové trávniky [NT]
- X5 – Intenzivně obhospodařované louky
- X7B – Ruderální bylinná vegetace mimo sídla, ostatní porosty
- X9A – Lesní kultury s nepůvodními jehličnatými dřevinami
- X10 – Lesní paseky a holiny
- X12 – Nálety pionýrských dřevin

Obr. 8: Vývoj lokality je patrný při porovnání s historickým leteckým snímkem (1953 a 2022, kontaminace.cenia.cz). Zřejmá je radikální změna biotopů. Pravidelně obhospodařované bezlesí s jasně ohraničenými lesními porosty, které zdejší louky obklopovaly, je dnes na podmáčených plochách zarostlé náletovými dřevinami. Bez dřevin zůstaly převážně travní porosty, které byly dříve z velké části pravděpodobně i zorněné.

4) Výsledky

Seznam zjištěných druhů

Na Skřivánku byl v roce 2024 zaznamenán výskyt celkem **20 druhů měkkýšů**, viz Tab. 1. Publikované ani nepublikované informace o měkkýších z případných dřívějších průzkumů lokality nejsou k dispozici.

Tab. 1: Přehled zjištěných druhů měkkýšů lokality Na Skřivánku v roce 2024.

ZCHD = Kategorie zvláště chráněných druhů (zákon č. 114/1992 Sb., vyhláška č. 395/1992 Sb., v platném znění): **\$\$\$** – kritický ohrožený, **\$\$** – silně ohrožený, **\$** – ohrožený.

ČS = Kategorie ohrožení podle červeného seznamu bezobratlých ČR (HEJDA et al. 2017): **CR** – kriticky ohrožený, **EN** – ohrožený, **VU** – zranitelný, **NT** – téměř ohrožený.

Taxon	ZCHD	ČS
<i>Arion vulgaris</i> Moquin-Tandon, 1855 plzák španělský		
<i>Carychium minimum</i> O. F. Müller, 1774 síměnka nejmenší		
<i>Cepaea hortensis</i> (O. F. Müller, 1774) páskovka keřová		
<i>Cochlicopa lubrica</i> (O. F. Müller, 1774) oblovka lesklá		
<i>Euconulus fulvus</i> (O. F. Müller, 1774) kuželík drobný		
<i>Euconulus praticola</i> (Reinhardt, 1883) kuželík tmavý		NT
<i>Galba truncatula</i> (O. F. Müller, 1774) bahnatka malá		
<i>Monachoides incarnatus</i> (O. F. Müller, 1774) vlahovka narudlá		
<i>Nesovitrea hammonis</i> (Ström, 1765) blyštivka rýhovaná		
<i>Pisidium casertanum</i> (Poli, 1791) hrachovka obecná		
<i>Punctum pygmaeum</i> (Draparnaud, 1801) boděnka malinká		
<i>Radix labiata</i> (Rossmässler, 1835) uchatka toulavá		
<i>Semilimax semilimax</i> (J. Férussac, 1802) slimáčník táhlý		
<i>Succinea putris</i> (Linné, 1758) jantarka obecná		
<i>Succinella oblonga</i> (Draparnaud, 1801) jantaříčka podlouhlá		
<i>Vertigo antivertigo</i> (Draparnaud, 1801) vrkoč mnohozubý		
<i>Vertigo pygmaea</i> (Draparnaud, 1801) vrkoč malinký		
<i>Vertigo substriata</i> (Jeffreys, 1833) vrkoč rýhovaný		
<i>Vitrina pellucida</i> (O. F. Müller, 1774) skleněnka průsvitná		
<i>Zonitoides nitidus</i> (O. F. Müller, 1774) zemounek lesklý		

Tab. 2: Kvantitativní sběry měkkýšů na dvou vybraných plochách lokality Na Skřivánku v roce 2024.

Plocha	Taxon	Živí	Prázdné	Celkem
1	<i>Arion vulgaris</i> Moquin-Tandon, 1855 plzák španělský	3		3
	<i>Carychium minimum</i> O. F. Müller, 1774 síměnka nejmenší	16	14	30
	<i>Cepaea hortensis</i> (O. F. Müller, 1774) páskovka keřová		1	1
	<i>Cochlicopa lubrica</i> (O. F. Müller, 1774) oblovka lesklá	4	3	7
	<i>Euconulus fulvus</i> (O. F. Müller, 1774) kuželík drobný	1	4	5
	<i>Euconulus praticola</i> (Reinhardt, 1883) kuželík tmavý [NT]	2		2
	<i>Galba truncatula</i> (O. F. Müller, 1774) bahnatka malá	10	4	14
	<i>Monachoides incarnatus</i> (O. F. Müller, 1774) vlahovka narudlá		1	1
	<i>Nesovitrea hammonis</i> (Ström, 1765) blyštivka rýhovaná	6	6	12
	<i>Pisidium casertanum</i> (Poli, 1791) hrachovka obecná	1	10	11
	<i>Punctum pygmaeum</i> (Draparnaud, 1801) boděnka malinká	4	8	12
	<i>Radix labiata</i> (Rossmässler, 1835) uchatka toulavá	11		11
	<i>Succinea putris</i> (Linné, 1758) jantarka obecná	2	2	4
	<i>Succinella oblonga</i> (Draparnaud, 1801) jantaříčka podlouhlá	1	1	2
	<i>Vertigo antivertigo</i> (Draparnaud, 1801) vrkoč mnohozubý	3	2	5
	<i>Vertigo pygmaea</i> (Draparnaud, 1801) vrkoč malinký	1	5	6
	<i>Vertigo substriata</i> (Jeffreys, 1833) vrkoč rýhovaný	2	1	3
	<i>Vitrina pellucida</i> (O. F. Müller, 1774) skleněnka průsvitná	2	2	4
2	<i>Carychium minimum</i> O. F. Müller, 1774 síměnka nejmenší	32	29	61
	<i>Cochlicopa lubrica</i> (O. F. Müller, 1774) oblovka lesklá		1	1
	<i>Euconulus fulvus</i> (O. F. Müller, 1774) kuželík drobný	2	3	5
	<i>Galba truncatula</i> (O. F. Müller, 1774) bahnatka malá	13	71	84
	<i>Nesovitrea hammonis</i> (Ström, 1765) blyštivka rýhovaná		3	3
	<i>Pisidium casertanum</i> (Poli, 1791) hrachovka obecná	2	15	17
	<i>Semilimax semilimax</i> (J. Férussac, 1802) slimáček táhlý		2	2
	<i>Succinea putris</i> (Linné, 1758) jantarka obecná	1	6	7
	<i>Vertigo antivertigo</i> (Draparnaud, 1801) vrkoč mnohozubý	5	2	7
	<i>Vertigo pygmaea</i> (Draparnaud, 1801) vrkoč malinký	2		2
	<i>Vertigo substriata</i> (Jeffreys, 1833) vrkoč rýhovaný	1		1
	<i>Zonitoides nitidus</i> (O. F. Müller, 1774) zemouněk lesklý	6	9	15

Komentář k významným druhům

Euconulus praticola – kuželík tmavý **NT**

Plž, mající evropský areál (od Skandinávie po střední Evropu), je vázán na silně podmáčená stanoviště. Na příhodných místech je rozšířen po celé ČR. Často jej najdeme například v příbřežní vegetaci rybníků i tekoucích vod, podmáčených loukách a především na slatiništích a rašeliništích. Tento druh tedy nevyžaduje slatiniště s nízkou ošřicovou vegetací, ale nalezneme jej i v rákosinách nebo mezi nízkými rozvolněnými vrbičkami. Hrozba pro tento druh tedy spočívá zejména v odvodňování či přímé destrukci stanovišť. Z okolních rašeliništních lokalit byl zjištěn v PR Na Oklice, PR Rašeliniště pod Trojanem, PP Hajnice a PP U Šeredů (MYŠÁK 2015).

Foto M. Horsák.

Vertigo antivertigo – vrkoč mnohozubý

Jedná se o eurosibiřský druh plže, jehož areál zasahuje až do oblasti tundry. U nás je všeobecně rozšířen na celém území státu. Má obdobnou ekologickou niku jako předchozí druh, obývá tedy břehy vod, podmáčené louky a různé typy slatinišť, avšak minerálně chudým typům se spíše vyhýbá. Občas jej lze nalézt také v podmáčených olšinách. Tento vrkoč je v ČR v současnosti na ústupu, jehož příčiny tkví v degradaci stanovišť prostřednictvím vysoušení či eutrofizace, případně v přímé destrukci stanovišť. Z okolních rašeliništních lokalit byl zjištěn v PR Na Oklice, PR Rašeliniště pod Trojanem, PP Hajnice, PP U Šeredů a U Farského lesa (MYŠÁK 2015).

Foto M. Horsák.

5) Literatura

- BÚ ČSAV, 1987: Regionálně fytogeografické členění ČSR. Mapa 1 : 600 000. – *Academia, Praha*.
- CULEK M. [ed], 2005: Biogeografické členění České republiky, II. díl. – *AOPK ČR, Praha: 1–590*.
- CULEK M., GRULICH V., LAŠTŮVKA Z. et DIVÍŠEK J., 2013: Biogeografické regiony České republiky. – *Masarykova univerzita, Brno: 1–447*.
- ČGS, 2012: Půdní mapa České republiky 1 : 50 000. – *Česká geologická služba, Praha*.
- ČGS, 2015: Geologická mapa České republiky 1 : 50 000. – *Česká geologická služba, Praha*.
- DEMEK J. et MACKOVIČIN P. [ed], 2006: Zeměpisný lexikon ČR. – 2. vyd., *AOPK ČR, Brno: 1–580*.
- EKRTOVÁ E., 2024: Cévnaté rostliny a vegetace lokality Na Skřivánku v k.ú. Jiřín v okrese Jihlava. – Ms., depon. in: *Pobočka České společnosti ornitologické na Vysočině, Jihlava*, online: www.prirodavysociny.cz/pdf/NaSkrivanku-CevnateRostliny2024.pdf.
- HÄRTEL H., LONČÁKOVÁ J. et HOŠEK M. [ed], 2009: Mapování biotopů v České republice: Východiska, výsledky, perspektivy. – 1. vyd., *Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha: 1–196*.
- HEJDA R., FARKAČ J. et CHOBOT K., 2017: Červený seznam ohrožených druhů České republiky: Bezobratlí. – *Příroda: 1–611*.
- HORSÁK M., 2003: How to sample mollusc communities in mires easily. – *Malacologica Bohemoslovaca*, 2: 11–14.
- HORSÁK M., JUŘIČKOVÁ L. et PLICKA J., 2013: Měkkýši České a Slovenské republiky. – *Kabourek, Zlín: 1–264*.
- CHOBOT K. et NĚMEC M. [ed], 2017: Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Obratlovci. – *Příroda, Praha, 34: 1–182*.
- CHYTRÝ M., 2020: Červený seznam biotopů České republiky. – *Příroda, Praha, 41: 1–172*.
- MYŠÁK J., 2015: Měkkýši vybraných rašelinných a podmáčených stanovišť v centrální části Českomoravské vrchoviny. – Ms.: 1–23, depon. in: *Pobočka České společnosti ornitologické na Vysočině*, online: www.prirodavysociny.cz/pdf/MekkysiRaselinist2015.pdf.
- NEUHÄUSLOVÁ Z., MORAVEC J., CHYTRÝ M., SÁDLO J., RYBNÍČEK K., KOLBEK J. et JIRÁSEK J., 1997: Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky 1 : 500 000. – *Botanický ústav AV ČR, Průhonice*.
- QUITT E., 1971: Klimatické oblasti Československa. – *Geografický ústav ČSAV, Brno: 1–73*.
- Vyhláška MZe č. 83/1996 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů.
- Vyhláška MŽP č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

6) Fotodokumentace

Plocha kvantitativního průzkumu č. 1 představuje degradované vlhčí travnaté porosty při JV okraji kulturní louky, foto V. Kodet.

Plocha kvantitativního průzkumu č. 2 představuje degradovaný mokřad s dominující vrbinou obecnou, foto V. Kodet.

Páskovka keřová *Cepaea hortensis* na lokalitě Na Skřivánku, foto V. Kodet.

Invazní druh plzák španělský *Arion vulgaris* na lokalitě Na Skřivánku, foto V. Kodet.

